

En tingsrätts handläggning av frågor om bl.a. upplivningsföreläggande och invändning om yrkeshemligheter som uppkommit i anslutning till ett vittnesförhör i ett tvistemål samt rättens åtgärd att anmäla vittnet till åklagare m.m. för utredning av misstanke om brott

Bakgrund

I september och oktober 1997 hölls vid Göteborgs tingsrätt under sammanlagt tolv dagar en huvudförhandling i ett tvistemål rörande återvinning i konkurs m.m. (mål T 690-93). En av dessa dagar, den 30 september 1997, hördes som vittne verkställande direktören vid Svenska Bankföreningen, AA. I samband med vittnesförhöret glömde AA kvar en handling i rättssalen. Kärandeombudet gav in handlingen till rätten och åberopade den som bevisning i målet. Under en paus i förhandlingen tog AA tillbaka handlingen och rev sönder den. Sedan parterna träffat en förlikning och målet avskrivits från vidare handläggning, anmälde tingsrätten AA:s förfarande med handlingen till åklagarmyndigheten. Rättens ordförande, chefsrådmannen BB, skrev också ett brev till ordföranden i styrelsen för Svenska Bankföreningen vari han bl.a. informerade om att tingsrätten hade anmält AA till åklagarmyndigheten. AA åtalades sedermera för självtäkt alternativt egenmäktigt förfarande. Tingsrätten ogillade åtalet den 16 mars 2000.

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot chefsrådmannen BB, rådmannen CC och dåvarande hovrättsassessorn DD vid Göteborgs tingsrätt med anledning av deras handläggning av tvistemålet m.m. I sin anmälan anförde hon i huvudsak följande.

I samband med att hon blev kallad att höras som vittne om Svenska Bankföreningens avtalsmall för centralkonto tog hon kontakt med tingsrätten och påtalade att hennes kunskaper om det som vittnesmålet gällde var mycket begränsade. Hon erhöll då ett s.k. upplivningsföreläggande. Vittnesförhöret med henne genomfördes utan att rätten beaktade de omständigheter som borde ha utgjort hinder mot förhöret, bl.a. att detta gällde förhållanden som utgjorde yrkeshemlighet. Vidare tvingade rätten henne att per telefax inhämta den aktuella avtalstexten.

Under vittnesförhöret beslutade tingsrätten om stängda dörrar. Efter en paus i förhandlingen visade det sig emellertid att rätten hade hävt beslutet om stängda dörrar. Senare beslutade tingsrätten att vad som förekommit bakom stängda dörrar skulle vara offentligt. Ombuden i målet samt pressen fick genast ta del av det band som innehöll förhöret med AA, medan hon själv däremot fick beskedet att bandet inte kunde lämnas ut förrän protokollet var färdigställt.

Hon ifrågasatte vidare rättens handläggning med avseende på den handling som hon glömde kvar i rättssalen samt BB:s brev till ordföranden i styrelsen för Svenska Bankföreningen.

Utredning

Vissa handlingar var fogade till anmälan, däribland protokollet från huvudförhandlingen, tingsrättens upplivningsföreläggande till AA, en utskrift av bandupptagningen av vittnesförhöret med AA, tingsrättens anmälan till åklagarmyndigheten samt BB:s brev till ordföranden i styrelsen för Svenska Bankföreningen.

Inledningsvis infordrades och granskades dagboksbladet och vissa övriga handlingar i tingsrättens mål T 690-93. Därefter remitterades anmälan till tingsrätten för upplysningar om och yttrande över vad AA hade anfört om

- att hon ålades att vittna om mallavtalet för centralkonto trots att Hovrätten för Västra Sverige i ett beslut den 10 oktober 1995 (Ö 634/95) hade lämnat ett editionsyrkande avseende avtalet utan bifall,
- rättens hantering av hennes invändningar om yrkeshemlighet,
- rättens agerande att vidhålla att hon skulle följa upplivningsföreläggandet och att hon under en paus i huvudförhandlingen tvingats per telefax inhämta avtalstexten; detta mot bakgrund av hennes invändningar om begränsad kunskap om centralkontomallen (jfr NJA II 1943 s. 473),
- rättens agerande beträffande den handling som hon glömde kvar i sessionssalen efter vittnesförhöret,
- att bandupptagningen från vittnesförhöret med henne omedelbart tillhandahölls parterna medan hon fick besked att hon inte kunde få del av bandupptagningen förrän protokollet var färdigställt samt
- chefsrådmannen BB:s skrivelse den 6 oktober 1997 till ordföranden i styrelsen för Svenska Bankföreningen.

Vidare anmodades tingsrätten att lämna upplysningar om grunden för rättens anmälan den 6 oktober 1997 till Åklagarmyndigheten i Göteborg.

Sedan upplysningar inkommit från chefsrådmannen BB inkom tingsrätten (lagmannen EE) efter återremiss med ett yttrande.

I ett beslut den 26 augusti 2002 anförde *chefsJO Eklundh* bl.a. följande.

Bedömning

Allmänt om begreppet yrkeshemlighet

Processlagberedningen uttalade beträffande begreppet yrkeshemlighet att detta omfattar "fabrikationssätt, anordning, affärsförhållande eller annat, som kan anses såsom något för ett visst affärsföretag egendomligt och beträffande vilket innehavaren har ett skäligt anspråk, att det ej uppenbaras" (NJA II 1943 s. 472). Beredningen hänvisade i sammanhanget till lagen (1931:152) med vissa bestämmelser om illojal konkurrens. Den lagen har numera ersatts av lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter.

Lagen om företagshemligheter ger skydd för sådan information i en näringsidkares rörelse som har betydelse för honom när han konkurrerar på marknaden med de konkurrensmedel som är förenliga med kravet på en sund konkurrens. I lagen definieras en företagshemlighet som sådan information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för honom i konkurrenshänseende. Denna definition av begreppet företagshemlighet torde i sak i allt väsentligt överensstämma med vad som avsågs med begreppet yrkeshemlighet i 1931 års lag. Det torde i allmänhet krävas att en hemlighet skall ha ett ekonomiskt värde för näringsidkaren för att den skall kunna betraktas som en företagshemlighet (NJA 1992 s. 307). Att ett företag vill hemlighålla uppgifter av hänsyn till sina kunder saknar däremot i sig betydelse (NJA 1998 s. 829). Det kan också nämnas att i rättsfallet NJA 1999 s. 469 en banks tio år gamla interna kreditinstruktion ansågs utgöra en företagshemlighet. (Se även Fitger, Rättegångsbalken, del 3, s. 36:27 f.)

Åtgärden att kalla AA till huvudförhandlingen

AA har i sin anmälan vänt sig bl.a. mot att rätten tillät vittnesförhör med henne rörande mallavtalet för centralkonto, trots att Hovrätten för Västra Sverige hade ogillat ett editionsyrkande avseende denna handling. Tingsrätten har i sitt remissvar i denna del anfört att hovrättens beslut inte utgjorde något hinder mot vittnesförhöret, eftersom hovrätten inte hade gjort någon prövning av invändningen om yrkeshemlighet utan avslagit begäran om editionsföreläggande på mer formella grunder.

Hovrätten för Västra Sverige konstaterade i sitt beslut den 14 juli 1995 i mål Ö 634/95 bl.a. att framställningen om editionsföreläggande avsåg en mängd mer eller mindre specificerade handlingar till styrkande av sex olika bevismän och att det inte tillräckligt klart hade angetts vilka bevismän som åberopades till stöd för respektive grund eller på vilket sätt de enskilda handlingarna hade betydelse för prövningen av de åberopade grunderna. Dessa brister medförde enligt hovrätten att det saknades förutsättningar att bifalla yrkandet om editionsföreläggande.

Eftersom hovrätten således inte gjorde någon materiell prövning utgjorde dess beslut, som tingsrätten har anfört, inte något hinder mot vittnesförhöret med AA. Det förhållandet att hon kallades att vittna kan alltså inte i sig föranleda någon kritik.

Rättens hantering av AA:s invändningar om yrkeshemlighet

AA har i sin anmälan gjort gällande att tingsrätten med anledning av hennes invändningar mot vittnesförhöret borde ha avbrutit förhandlingen och hållit en enskild överläggning för att därefter fatta ett formellt beslut angående hennes skyldighet att vittna. Tingsrätten borde också, enligt hennes mening, ha ställt sådana frågor före vittnesförhöret som gav ett underlag för beslut i saken.

I princip är var och en skyldig att på begäran av en part eller av rätten vittna om de iakttagelser han eller hon har gjort. Enligt 36 kap. 6 § rättegångsbalken (RB) får emellertid ett vittne bl.a. vägra att avge en utsaga varigenom en yrkeshemlighet skulle uppenbaras, om inte synnerlig anledning förekommer att vittnet hörs därom. Av 36 kap. 14 § RB framgår att ett vittne i förekommande fall skall erinras om att han eller hon har rätt att vägra att yttra sig under de förutsättningar som anges i 36 kap. 6 § RB.

Det är således rätten som har att avgöra om ett vittne är skyldigt att uttala sig, och den har därvid att väga mot varandra de olika intressen som är i fråga. Till de intressen som härvid främst bör beaktas hör hemlighetens ekonomiska värde och dess betydelse som bevis. Enligt vad som sägs i 1949 års kommentar (Gärde m.fl., Nya rättegångsbalken s. 500) torde det inte förekomma annat än i brottmål att rätten ålägger ett vittne att uttala sig om en yrkeshemlighet. Också i sådana mål bör emellertid, sägs det, vittnets vägran att uttala sig i regel respekteras.

I protokollet från huvudförhandlingen har antecknats att rättens ordförande före förhöret med AA förklarade att hon var skyldig att vittna men att hon inte behövde svara på frågor varigenom en yrkeshemlighet skulle uppenbaras. Det framgår vidare att AA erinrades om att tingsrätten, om hon ansåg sig ha rätt att vägra svara på en fråga, skulle komma att pröva skyldigheten att svara på ställda frågor efterhand som de framställdes. Sedan det antecknats att AA avlagt ed och erinrats om vikten därav antecknades bl.a. följande.

Efter en fråga från FF (*kärandenas ombud i målet; JO:s anm.*) till AA om hon känner igen ingressen i det gamla avtalet jämfört med den mall som Bankföreningen skickade ut till bankerna svarar AA dels att hon inte har haft detaljkunskap om mallen, dels att hon anser att den mall som Bankföreningen har är en yrkeshemlighet.

Efter diskussion med rättens ordförande rörande frågan om yrkeshemlighet svarar AA på FF:s fråga.

AA ombeds därefter av FF att i huvudsak beskriva vad de av Bankföreningen utfärdade allmänna rekommendationerna angående användandet av centralkonto går ut på. AA svarar på frågan men anför att hon egentligen anser att detta omfattas av yrkeshemlighet men att hon inte anser att det skulle innebära skada om hon svarade på frågan.

Efter en fråga av FF till AA, huruvida det står ordet transaktionskonto i det mallavtal som Svenska Bankföreningen skickade ut till bankerna 1988, anför AA att hon, genom att svara på denna fråga, skulle uppenbara en yrkeshemlighet, vilket skulle innebära skada för bankerna. Anledningen till detta, uppger hon, är att marknaden, t.ex. försäkringsbolag och utländska banker, skulle få tillgång till den produkt, d.v.s. mallen på centralkontoavtal, som Svenska Bankföreningen har arbetat fram, vilket i sin tur skulle innebära att affärsbankerna kan komma att missa kunder de annars skulle ha fått.

FF: Den mall på centralkontoavtal som frågorna gäller är så gammal att den endast har rättshistoriskt intresse. Bankernas nuvarande centralkontoavtal ser helt annorlunda ut.

Tingsrätten avkunnar i anledning av AA:s invändning följande

BESLUT

Tingsrätten finner att det inte skulle uppenbaras en yrkeshemlighet om AA besvarar kärandenans fråga. Beslutet kan inte överklagas särskilt.

Förhöret skall tillsvidare hållas inom stängda dörrar för att, utan att riskera att en yrkeshemlighet röjs, skapa ett bättre underlag för bedömning av om ett besvarande av ställda frågor skulle innebära att yrkeshemlighet uppenbaras.

FF frågar AA om det i mallavtalet finns någon bestämmelse om att man när en underkontohavare anslutes skall företa kontroller med avseende på underkontohavarens accept av denna anslutning. AA svarar att hon inte kommer ihåg. AA frågar därefter om rätten anser att detta inte är en yrkeshemlighet. Rättens ordförande svarar ja varpå AA frågar om rätten har avgjort frågan. Rättens ordförande svarar återigen ja.

Tingsrätten har i sitt remissvar i denna del hänvisat till protokollet från huvudförhandlingen samt anfört följande.

Enligt den bedömning som gjordes fann tingsrätten inte att det skulle uppenbaras yrkeshemlighet om AA hördes om en mall för ett centralkontoavtal som, såvitt framgått av handlingarna i målet, sedan länge inte längre användes och som uppenbarligen inte heller någonsin skulle komma att användas. Inte ens den avtalsmall som målet rörde skulle någonsin komma att användas eftersom man från bankernas sida hade uppmärksammat alla de problem som var förknippade med användningen av centralkonton och därför ändrat även senare mallar. Inte minst denna process hade pekat på alla problem som var förenade med centralkontosystemet och gjort det tydligt att den valda konstruktionen aldrig skulle kunna komma till användning.

Det är inte JO:s sak att ta ställning till om uppgifterna rörande det aktuella mallavtalet utgjorde en sådan yrkeshemlighet som AA enligt 36 kap. 6 § RB skulle ha haft rätt att vägra att uttala sig om. Min granskning har därför begränsats till att avse den formella handläggningen av AA:s invändningar i detta avseende.

Såvitt framgår av utredningen i ärendet gjorde rätten inte några mera ingående överväganden med anledning av AA:s invändningar om yrkeshemlighet. Invändningarna var emellertid av det slaget att det fanns skäl för rätten att göra en betydligt noggrannare prövning av frågan huruvida mallavtalets innehåll var en sådan yrkeshemlighet att AA enligt huvudregeln hade rätt att vägra uttala sig om det och om det i så fall förelåg synnerlig anledning att hon ändå var skyldig att uttala sig.

Enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § RB skall en förhandling vid domstol vara offentlig. I paragrafen görs emellertid vissa undantag från denna regel. Det finns bl.a. angivet att en förhandling får hållas inom stängda dörrar om det kommer att förebringas uppgifter som hos domstolen omfattas av sekretess enligt 8 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100). Enligt denna bestämmelse gäller sekretess hos domstol i mål eller ärende i domstolens rättskipande eller rättsvårdande verksamhet för uppgift om myndighets eller enskilda affärs- eller driftförhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider avsevärd skada om uppgiften röjs.

Som framgår av det föregående förordnade rätten, samtidigt som den konstaterade att svaret på en viss fråga rörande mallavtalet inte skulle röja någon yrkeshemlighet, att förhöret med AA tills vidare skulle hållas inom stängda dörrar för att, ”utan att riskera att en yrkeshemlighet röjs, skapa ett bättre underlag för bedömning av om ett besvarande av ställda frågor skulle innebära att yrkeshemlighet uppenbaras”.

Eftersom rätten således hade konstaterat att det inte skulle uppenbaras någon yrkeshemlighet om AA besvarade frågan och då någon annan i 5 kap. 1 § RB angiven omständighet som medgav att förhandlingen hölls inom stängda dörrar inte förelåg, saknade tingsrättens förordnande om stängda dörrar stöd i lag.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att rättsens handläggning med anledning av AA:s invändningar om yrkeshemlighet uppvisar anmärkningsvärda brister.

Upplivningsföreläggandet

I ett föreläggande till AA, daterat den 12 december 1996, uttalade tingsrätten följande i enlighet med vad käreandombudet i målet hade begärt.

Tingsrätten förelägger Er jämlikt bestämmelsen i 36 kap. 8 § RB att uppliva Er kunskap om vad förhöret gäller, genom att ta del av innehållet i Svenska Bankföreningens standardavtal för centralkontoret sådan denna var utformad under 1988/89, Bankföreningens utredning avseende centralkontokonstruktionens rättsliga karaktär, bakgrunden till och innehållet i det standardavtal som togs fram under 1990 och/eller 1991 och samtliga de utskick som Bankföreningen gjort till Banken under perioden 1990, 1991 och 1992 avseende centralkontoavtal.

I huvudförhandlingsprotokollet har följande antecknats beträffande föreläggandet.

Efter ytterligare frågor från FF konstaterar tingsrätten att AA inte har följt det upplivningsföreläggande, aktbilaga 285, som tillsänts henne. Rätten beslutar att avbryta förhöret och ta en paus i huvudförhandlingen för att AA skall få möjlighet att via fax från Stockholm erhålla det mallavtal eller standardavtal som hon förelagts att ta del av.

I bandutskriften från förhöret med AA återges i denna del bl.a. följande.

AA: Jag kan säga så här. Jag har aldrig varit involverad i själva utarbetandet av mallavtalet utan det är en grupp jurister som har gjort i bankerna och jag har mer processat det här administrativt. Jag har inte varit insatt i det så jag kan inte svara på exakt hur mallavtalet såg ut.

FF: Betyder det att Du inte har följt upplivningsföreläggandet och tagit reda på det?

AA: Jag ska uppliva mitt minne men jag ska inte tränga djupare in i de här rättsliga avtalen än jag har haft en gång i tiden. Jag har alltså inte själv arbetat fram någon mall. Jag har inte jobbat med det utan skött det hela administrativt.

FF: Har Du sett mallen tidigare?

AA: Ja, jag har sett den.

FF: Har Du således upplivat Ditt minne om vad Du har sett när Du har tittat på mallen?

AA: Jag har bläddrat i den.

FF: Då kanske Du kan tala om i vilken utsträckning Du känner igen den mallen i detta avtalet.

AA: Jag säger fortfarande att dels har jag aldrig haft detaljkunskap om själva mallen, dels anser jag att den mall som vi har hos oss kan avvika från den här. Det är en yrkeshemlighet. Jag vill inte berätta om hur den ser ut i detalj, den mall som vi har hos oss.

FF: Jag konstaterar då att vittnet förefaller vägra att svara på frågan. Rättens ordförande: Nu har jag inte sett upplivningsföreläggandet, men vi håller just på att ta fram vad det står där.

Ordf: Var det så att Du inte kan svara på frågan eller att Du inte vill svara på frågan?

AA: Det är en kombination. Jag har aldrig haft detaljkunskap om vår mall eftersom jag inte varit med och utarbetat den. Jag har processat den vidare på ett administrativt sätt. Jag har inte varit med i arbetsgruppen som har jobbat fram den. Jag har inte haft anledning att sätta mig in i det i detalj, men även om jag hade haft det så anser jag att det i så fall när det gäller vår mall som vi har på Bankföreningen så är det en yrkeshemlighet. Jag har ingen anledning att släppa uppgifter om den.

Ordf: Det här föreläggandet som Du har fått om att titta på just det här eller inte just det här kanske men på det avtal som fanns 1988–89. Har Du tagit fram och tittat på det? Har Du följt det här föreläggandet som Du har fått?

AA: Men först måste ju rätten ta ställning till om det här är en yrkeshemlighet eller inte.

Ordf: Nej. Nu frågar jag om Du har följt det här föreläggandet och tittat.

AA: Ja, jag har bläddrat i de papprena och upplivat min kunskap till den nivå som jag hade en gång i tiden. Jag har aldrig haft detaljkunskaper om innehållet i de här papprena. Så kan vi inte jobba hos oss. Det är en omöjlighet.

Ordf: Har Du inte tagit fram och haft det med Dig? Det hade väl varit en enkel åtgärd.

AA: Jag har inte det med mig.

Ordf: Du har inte läst det över huvud taget?

AA: Jo, jag har upplivat. Jag har bläddrat i det, i rättsutlåtandet och mallen.

Ordf: Är det en yrkeshemlighet...Kan advokat FF ställa den här frågan igen. Du kan säga om den här ingressen. Känner Du igen den från mallen? Känner Du inte igen den eller menar Du att det är en yrkeshemlighet i den delen? Vi har inte kommit längre än till ingressen.

AA: Jag tror att det var en ingress i vår mall men jag är inte helt säker.

Ordf: Vi kan ju göra så då att vi avbryter så får Du komma hit en annan dag när Du har varit och läst på bättre.

AA: Ja men först måste väl rätten avgöra om det här är en yrkeshemlighet eller inte. Kan man väl lika gärna via editionsföreläggande få fram de här pappren. Det har man ju försökt en gång. Jag tycker det är konstigt det här att vi som jobbar liksom en advokatbyrå för våra banker ska behöva komma hit och berätta om innehållet i...

Ordf: Jo det har vi förstått att Du tycker är konstigt men jag vill veta. Du har alltså inte följt det här föreläggandet. Det är väl konsekvensen av vad Du säger eftersom Du inte kan svara på ingressen.

BB har i sitt yttrande i denna del anfört följande.

Under förhöret med AA visade det sig att hon inte hade följt upplivningsföreläggandet. Jag fann detta anmärkningsvärt och det framkom inte något som gav anledning att anta att AA inte skulle kunna besvara ställda frågor om hon hade följt föreläggandet. För att undvika att förhöret med AA skulle behöva flyttas till en annan förhandlingsdag med de konsekvenser detta skulle få för henne och för förhandlingsschemat fann jag det lämpligast att AA fick möjlighet att

rekvirera och läsa på de handlingar som hon borde ha läst innan hon kom till förhandlingen.

I 36 kap. 8 § första stycket RB föreskrivs att rätten får förelägga den som skall höras som vittne att, innan han infinner sig för avgivande av vittnesmål, uppliva sin kunskap om vad vittnesförhöret gäller genom att granska för vittnet tillgängliga räkenskapsböcker, anteckningar eller andra handlingar eller besiktiga plats eller föremål, om sådant kan ske utan avsevärd olägenhet för vittnet.

Enligt förarbetena till denna bestämmelse kan vittnet endast åläggas att friska upp sin kunskap om vad han eller hon tidigare iakttagit, däremot inte att verkställa någon mer ingående besiktning e.d. (NJA II 1943 s. 473).

Mot bakgrund av vad AA uppgav under förhöret om sin tidigare befattning med mallavtalet saknade tingsrätten fog för ståndpunkten att hon inte hade följt upplivningsföreläggandet. Vidare ger bestämmelsen i 36 kap. 8 § RB inte rätten stöd för att tillhålla ett vittne att rekquirera handlingar på sätt som skedde. Tingsrättens handlande i detta hänseende kan närmast jämföras med ett editionsföreläggande. Handläggningen stod således inte heller i denna del i överensstämmelse med gällande rätt.

Rättens agerande beträffande den kvarglömda handlingen

Av utredningen framgår att AA av misstag lämnade över en kopia av ett brev till kärkeombudet i samband med att hon lämnade tillbaka de kopior som hon hade fått av denne under vittnesförhöret. Sedan AA lämnat sessionssalen läste ombudet upp brevet, gav in det till rätten och åberopade det som skriftlig bevisning i målet. Brevet aktbilagerades och protokollföraren ombads att kopiera det till parterna och rätten.

AA har i sin anmälan framhållit att Göteborgs tingsrätt i den brottmålsdom varigenom åtalet mot henne ogillades bedömde kärkeombudets agerande som icke rättsenligt och har ifrågasatt om handlingen under sådana omständigheter borde ha tagits emot av rätten.

BB har i sitt yttrande anfört att det såvitt han känner till inte fanns något som hindrade ombudet från att inge och åberopa en handling som han av misstag hade fått i sin besittning och att tingsrätten därför tillät detta.

Det finns inte någon regel som gör det möjligt för rätten att vägra att ta emot handlingar som en part vill ge in i ett pågående mål. Det förhållandet att tingsrätten tog emot den aktuella handlingen kan därför inte föranleda någon kritik. Frågan om det rättsenliga i kärkeombudets agerande i detta avseende faller utanför ramen för JO:s tillsyn.

Rättens tillhandahållande av bandupptagningen från vittnesförhöret med AA

Av protokollet från huvudförhandlingen framgår att parterna dagen efter vittnesförhöret med AA begärde att få kopior av bandupptagningen från förhöret. Kärkeombudet FF angav som skäl för detta att de uppgifter som AA hade lämnat under förhöret inte var förenliga med innehållet i det brev som hon hade glömt kvar

i sessionssalen och som sedermera återopades som bevisning av kändena. Rätten avkunnade med anledning av parternas begäran följande beslut.

De av FF anförda skälen för att erhålla kopia av banden utgör enligt tingsrättens mening tillräckliga skäl att utlämna en kopia av banden till parterna. Att viss del av förhöret skett inom stängda dörrar och att protokollet ännu inte justerats hindrar inte ett utlämnande, varför sekretessen inte längre gäller. Beslutet kan inte överklagas särskilt.

AA har i denna del uppgett att hennes sekreterare från tingsrätten fick ett besked att bandupptagningen inte kunde lämnas ut förrän protokollet var färdigställt samt att AA inte fick del av banden förrän flera dagar efter det att protokollet var färdigställt.

Tingsrätten har anført att banden från vittnesförhöret borde ha lämnats ut till AA när de lämnades till parterna samt att det på denna punkt föreligger skäl för kritik mot handläggningen.

Enligt motiven till de ursprungliga bestämmelserna om protokollföring skulle det som hade tagits upp genom en ljudinspelning vid en huvudförhandling inte ingå i protokollet (NJA II 1943 s. 74). Svea hovrätt har emellertid i avgörandet RH 1990:89 intagit den ståndpunkten att en bandupptagning av ett vittnesförhör är en del av huvudförhandlingsprotokollet. Av detta synsätt följer – i enlighet med vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen (TF) om allmänna handlingars offentlighet – att det inte föreligger någon skyldighet att lämna ut en sådan upptagning förrän protokollet har fått sin slutliga avfattning. Oavsett hur man skall se på denna fråga blev emellertid bandupptagningen av förhöret med AA, till följd av regeln i 2 kap. 7 § första stycket TF, allmän handling i och med att kopior av den expedierades till parterna. AA:s begäran om att få del av upptagningen skulle därför på det sätt som föreskrivs i 2 kap. 13 § andra stycket TF ha behandlats skyndsamt. Det finns som tingsrätten själv har anført anledning att rikta kritik mot den för dess handläggning i detta hänseende.

Tingsrättens anmälan till åklagarmyndigheten och BB:s skrivelse till styrelsen för Svenska Bankföreningen

I en av rättens ledamöter undertecknad handling, som är daterad den 6 oktober 1997 och ställd till Åklagarmyndigheten i Göteborg, hemställdes på tingsrättens vägnar att utredning skulle verkställas för utrönande av huruvida AA genom sitt handlande efter det att vittnesförhöret med henne avslutats gjort sig skyldig till brottslig gärning. Till skrivelsen hade fogats en promemoria, upprättad av protokollföraren i målet, i vilken händelseförloppet kring den handling som AA glömde kvar i sessionssalen beskrevs. Enligt promemorian hade AA efter förhöret av misstag till kändembudet lämnat en handling som inte tidigare förekommit i målet, varefter denne hade lämnat in handlingen till rätten och återopat den som skriftlig bevisning. När AA fick veta detta hade hon tagit ifrån en befattningshavare vid tingsrätten handlingen och de kopior som tagits av den och rivit itu dem. AA hade därefter utanför tingsrätten lämnat handlingen till två advokater som företrädde svaranden i målet.

BB skrev samma dag ett brev ställt till ordföranden i styrelsen för Svenska Bankföreningen med följande innehåll.

För Er kännedom får jag härmed översända en kopia av den anmälan som tingsrätten inlämnat till åklagarmyndigheten för utrönande av huruvida direktören vid Bankföreningen, AA, gjort sig skyldig till brott.

Därutöver vill jag tillägga att det efter vittnesförhöret med AA uppkom fråga huruvida hon under förhöret gjort sig skyldig till mened. Tingsrätten har emellertid inte funnit tillräcklig anledning förelägga att i den delen göra anmälan om ev brott. Om någon av parterna har gjort det känner jag inte till, men frågan torde vara under övervägande.

Med vänlig hälsning

BB chefsrådman

BB har i sitt yttrande hit anfört att han aldrig varit med om att en person tillgripit handlingar från en tjänsteman vid tingsrätten och att det därför var klart för honom att frågan om tillgreppet borde anmälas till åklagare och att det, vid en händelse av det här slaget, var domstolens sak att agera. Han har vidare framhållit att anmälan gjordes först efter det att målet avskrivits och upplyst att beslutet om anmälan föregicks av visst samråd med tingsrättens dåvarande lagman.

Beträffande skrivelsen till ordföranden i Svenska Bankföreningen har BB anfört bl.a. att AA:s agerande före, under och framför allt efter förhöret var så anmärkningsvärt att tingsrätten gjorde den bedömningen att det fanns skäl att underrätta hennes arbetsgivare samt att Svenska Bankföreningens institutionsliknande ställning härvid var av betydelse.

Jag har, som också nämns i BB:s yttrande, i ett tidigare ärende behandlat frågan om en domstols anmälan om misstanke om brott (JO 1990/91 s. 29). Jag påpekade där att det inte fanns några bestämmelser som lade fast en generell skyldighet för myndigheterna att anmäla misstankar om brott till polis eller åklagare men att det å andra sidan inte heller fanns några regler som generellt förbjöd myndigheter att göra anmälan om brott. Däremot fick enligt 14 kap. 2 § fjärde stycket sekretesslagen en myndighet med anledning av en brottsmisstanke lämna ut sekretessbelagda uppgifter bara under vissa särskilda förutsättningar. Jag erinrade vidare om uttalandet i förarbetena till denna bestämmelse att det är av stor betydelse för tilliten till rättsväsendet att domstolarna visar återhållsamhet med att lämna ut uppgifter om brott som hade kommit fram i den rättskipande verksamheten (prop. 1983/84:142 s. 39; jfr BRÅ PM 1982:6 Informationsutbyte mellan myndigheter. Författningsförslag s. 106).

Jag framhöll därefter att intresset av att en domstol uppfattas som opartisk och som fristående i förhållande till andra myndigheter uppenbarligen är lika starkt vare sig de uppgifter som lämnas ut är sekretessbelagda eller offentliga. Det nyss återgivna förarbetsuttalandet gav enligt min uppfattning uttryck för den allmänna inställningen från statsmakternas sida att omsorgen om domstolsväsendets integritet kräver att en domstol gör anmälan med anledning av en brottsmisstanke som uppkommit under handläggningen av ett mål bara i sällsynta undantagsfall och efter noggrann eftertanke.

Av nu angivna skäl kan man i varje fall starkt ifrågasätta det lämpliga i att göra en brottsanmälan med anledning av det inträffade. Jag vill vidare framhålla att åtgärden att göra en brottsanmälan med anledning av iakttagelser och händelser

med anknytning till en rättegång under alla förhållanden bör vidtas av någon annan befattningshavare vid domstolen än de domare som har medverkat vid rättegången.

Det framstår också som synnerligen anmärkningsvärt att tingsrätten genom BB informerade ordföranden i Svenska Bankföreningens styrelse om anmälan och misstanken om mened. Detta handlande står i klar strid med det krav på saklighet och opartiskhet som måste ställas på en domstol.

Sammanfattande synpunkter

Det kan sammanfattningsvis konstateras att tingsrättens handläggning i anslutning till vittnesförhöret med AA uppvisar allvarliga brister i flera viktiga hänseenden. Ansvar för dessa vilar i första hand på BB i hans egenskap av ordförande vid förhandlingen. Det finns vidare anledning att rikta kritik mot rätten, särskilt dess ordförande, med anledning av de åtgärder avseende vittnesförhöret som vidtogs efter huvudförhandlingen.